

جَاهَنَّمْ

Sive

PE TRAM EC^z CLESIÆ

Ex

MATTHÆI XVI.18.

DISPUTATIONE THEOLOGICA

PRÆSIDE

VIRO

MAXIME REVERENDO, AMPLISSIMO ATQ^z
EXCELENTISSIMO

DN. JOHANNE *Reutſchmann*/

SS.Theol: D.Ejusdemq; Profess.Publ.Celeberrimo
nec non Alumnorum Electoralium Ephoro
gravissimo.

DNO. Patrono, Preceptore ac studiorum Promoto-
tore submisse de venerando,

Publicæ φιλολογίας εἵστασε

Ad d. II. April. Anno 1679.

IN ACROATERIO MAJORI

Sistet

A. & R.

a XXV. st.

MARTINUS Harßmann Jüterboc. Sax.

W

, Typis Joh. Borckardi Acad. Typogr. Excudebat Simon Lieberhirt.

55.

• 32 200 X

32.000 1. Auflage 2011

PROEMIUM.

Dignissimam omniq; re memorandam sententiam D. Paulus tulit, facta, quæ sacro fidelium cœtui iam misent, tristissima graphicè depingens, ac circumspetâ animi prudentiâ expectanda monens, dum inquit ἐγαγοεαζόμενος τὸν καιρὸν ὅτι ἀσημέναι πονηγαι εἰσι Ephes. V. 16. Cujus saluberrimi moniti memoriam nos recte diligenterque conservamus, hac potissimum tempestate, qvâ Tempa destruuntur, prostrata jacer pietas, filent Leges, musitant Musæ, dira execrationes singulis momontis audiuntur, pagi incenduntur, urbes & villa exuruntur, arva ab agricultis inculta deserantur, matrimonia violantur, virgines confuprantur, liberi erubani redduntur, nobilitas excinditur, plebs expilatur, æconomia dissipatur, securitas nulla negatur, extra, nego intra mœnia reperitur! Ut summus quondam Theologus suorum temporum calamitatem deplorat. Ingruunt certè prædicta à Christo tempora, qvibus συνοχὴ ēν αὐτοπίᾳ νοῆστι ψυχis plarimorum corda tenet, maxime pioram, ita ut nisi Christos, rupes, sive petra illa salatis לְבָנִים fuisset, jamdudum periissent in afflictionibus suis. In hac petra dum confidunt, pro certo habent, portas inferorum adversus se non prævalituras esse. In hac Petrâ secuti cum Bernardo serm. 61. in Cant. dixerunt: Quid non boni in Petrâ? In Petra exaltatus, in petra securus, in peera firmiter sta. Fremit mundus, premit corpus, Diabolus infidias, non cedo, fundatus enim sum super Petram firmam. Hanc Petram Ecclesia ex Matth. XVI. comm. 18. afflictis hisce temporibus in nostri informationem ac consolationem aliquantò penitus, adjuvante Domini Spíitu considerabimus; id qvod Exegerica, Problematica atq; Axiomatica, adeoque tribus Sezioniibus, ne fiat ανάκτως, absolvemus. sit itaque

A

SECTIO-

SECTIONIS I.

CAPUT I.

TRADENS

Textum originalem cum versionibus præcipuis.
Fons Græcus.

Kαὶ γὰρ δέ σος λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος· καὶ εἶσθι ταῦτη τῇ πέτρᾳ
οἰκοδομήσω με τὴν ἐκκλησίαν· καὶ σύλλαι ἄλλος κατιχύσε-
σιν αὐτῆς.

Versio Syriaca.

وَتَأْكِيدُ لِلصَّلَاةِ وَالْمُؤْمِنِينَ
وَتَعْرِيْفُ الْمُؤْمِنِينَ بِالْمُؤْمِنِينَ
وَتَعْرِيْفُ الْمُؤْمِنِينَ بِالْمُؤْمِنِينَ

Etiam ego dico tibi, quod tu es Kipha; & super hanc petram
ædificabo ecclesiam meam; & portæ inferni non prævalebunt adver-
sum eam.

Versio Vulgata.

Et ego dico tibi, quia tu es Petrus & supra hanc petram ædifica-
bo Ecclesiam meam, & portæ inferni non prævalebunt adversus
eam.

Versio Erasmi.

At ego vici sim tibi dico, quod tu es Petrus, & super hanc pe-
tram ædificabo meam Ecclesiam, & portæ inferorum non valebunt ad-
versus illam.

B. Lutheri.

Und ich sage dir auch: **Du bist Petrus**, und auf diesen
Felsen wil ich bauen meine Gemeine / und die Pforten der Hölle
sollen sie nicht überrwältigen.

CAPUT

C A P. II.

INSTITUENS

Grammaticam vocabulorum ἀναλυτικum Exegesi Textūs.

Kαὶ γὰρ] pro καὶ σὺ ἐγώ; Locutio emphatica; Copulantur enim hāc voculā duo facta, qvæ aliquam inter se similitudinem habent, aut relationem. Potest ita exponi: Revelationi mysterii jam tibi à Patre r̄velati; qvòd ego sim illi οὐσίᾳ, ejusdem naturæ, ut tu es ejusdem cum tuo Patre naturæ: ego jam addam revelationem alterius mysterii, quod nondum nosti. Sicut illud Pater cœlestis revelavit, ita ego etiam dico tibi. Quidam è Patribus in hanc sententiam exposuerunt: Et tu confessus es, quod verum erat, & ego confessionem tuam præmio ingenti prosequar: *Conf. Casaubonus Exercit. ad Annal. Baromi pag. 339. a.*

Δε] Verò, Conjunctione discretiva; Latinus Interpres hanc particularē adversativam omisit, ut & vetus quidam Codex Græcus, itemque Syrus & Arabs; sed male. Quanquam enim hanc phrasin, [εἰ μὲν τοι εἰπω] Latinitas non admittat, facile tamen illi consuli poterat h. m. vertendo. Sed εἰ μέν τοι εἰπω; Sed & istud præterea tibi dico, vel ut Erasmus: At ego vicissim, expressa utraque particularē. Dominus enim hanc particularē adversativam non otiosè addidit, sed ut in similitudine facti diversitas longè maxima notetur. Nam (sunt verba doctiss. Casaub. l.c. p.339.b.) Petri quidem Confessio, non ex ejus ingenio oriebatur, sed ex revelatione à Deo facta: at præmium illud maximum, quod Petro Christus se collaturum promittit, εἰ tota Ecclesia ipsius structura ab ejus potestate pendet; ut qui sit verè, non precatio Deus, sed Dominus ut potestatem habens loquitur, ædificabo, εἰ dabo tibi: De significatione causalē particularē δε, vid. Gerhard Harm. Evang. €. 144. p. 68. a. 215. b. copulativa, c. 151. p. 309. b. transitiva, c. 193. p. 1889. b. Althof. Harm. Evang. p. 122. illativa Weller in epist. ad Rom. p. 227.

Σοι] Tibi. Pronomen hoc positu intendit significationem (*inquit Magnif. Dn. Scherzerus Theologus longè Celeberrimus, Disput. inaug: ad Matth. XI. 21. lit. B. 2. f. 2.*) ut in illo Matth. XXIII. 13. seqq. *V& VOBIS Pharisæis. Num. XXI. 29. V& TIBI Moab.* Similis Emphasis in illo Job. XIX. 27. *Goëtem visurus sum לְ MIHI,* ad quam simul

Dagesch extraordinarium, exprimens cum affectu loquentis etiam signum externum accedit: Quod Coccejus triplici ratione exponit: Videbo mibi ad meam vitam, gaudium, gloriam perpetuam: vel videbo meum; vel denique video pro me i. e. à meis partibus stantem. Prior tamen ratio prægnantissima videtur. Ad nostrum locum, notanter inquit D. Scherzer l. c. Agnoscimus etiam, non sine causa additum σοι Matth. XVI. 18. Ego TIBI dico Tu es Petrus. Sed emphasis illa tantum Papæ Romano emphaseos, quantum Lucis meteora emphatica fænerantur Soli. Hactenus ille. Adde Locum Matth. XXI. 5. Ecce Rex tuus venit TIBI, hoc est, tuo bono mansuetus. Contra Apoc. II. 16. ἔχουσι σοι ταχὺ, veniam adversus te, hoc est, Tuo damno, citò pro ut diserte Christus Apoc. III. 3. inquit ἦξω δῆτι σε &c.

λέγω] Dico, LXX. hac voce Ebr. אָמַן expresserunt, quod de quavis notificatione vel professione accipi tuto potest; monente Magnifico Dno. D. Geiero in Cohel. c. X. v. 3. In N. T. verbum λέγω pro circumstantia Textus sua variat significata. Hinc sensum obtinet modo jubendi, monendi, ad imitationem Ebraei οὐαὶ Jon. II. II. Eph. I. 10. c. II. 15. Jof. XI. 9. Hoc sensu Paulus Rom. XII. 3. λέγω γὰρ, edico, jubeo, moneo enim per potentiam præcipiendi & consulendi omnibus meæ fidei & institutioni commissis. Conf. Act. XV. 24. c. XXI. 21, docendo & jubendo dico Matth. XXIII. 3. Rom. XII. 3. modo appellandi sive nominandi Phil. III. 18. ὅς πολλάκις ἐλεγον ὑμῖν, quos ante hac saepè præsens vobis appellavi Hebr. IX. 2. Luc. XX. 37. modo interrogandi Marc. XIV. 14. Διδάσκαλος λέγει, Praeceptor querit; modo respondendi Joh. I. 22. Matth. IX. 28. modo eversendi sive existimandi, Act. X. 28. modo cogitandi Joh. XI. 31. ubi pro λέγοντες, exemplaria quædam δέξαντες legunt Matth. III. 9. c. IX. 21. modo narrandi Hebr. VII. 13. de quo enim narrantur haec, quin & consolandi Johan. XVI. 26. sensu loquendi ad cor, ut habet locutio Ebraica satis recepta & Syriaca Joh. XI. 19. I. Thess. II. II. Conf. Lic. Olearius Exercit. ad Epist. Domin. p. 56. 443. & 475. Observ. vero hoc loco; formulam λέγω δὲ in N. T. significanter accipiendam esse. Hac enim Paulus uti solet, quoties agreditur interpretationem vel illustrationem eorum, quæ dixerat. Vid. Rom. XV. 8. Gal. V. 16. Eph. V. 32. similes loquendi formulæ sunt: λέγω σοι, λέγω ὑμῖν, à Christo freqventer adhibitæ in Evangelica historia, quæ obserpante Job. Camerone in Myroth. Evang. in Matth.

Matth. XIII. 19. p. 87. vim habet vel *constitutivam*; v.g. Cum Christus Paralytico Marc. II. 11. & Puellæ c. V. 41. ait Σατανάς λέγω. ἔγειρας, dico tibi surge; vel *asseverativam*, v.g. Cum Christus Matth. XIII. 19. Ecclesiæ promittit rem optimam & maximè necessariam, exauditionem scil. precum: λέγω, inquit, ὑμῖν, qs. d. Διηχειρίζομαι ὑμῖν. Talem asseverationem cum autoritate conjunctum & hoc loco præsens habere videtur formula, καὶ γὰρ δέ σοι λέγω. Sunt enim verba ἀξιωματικὰ (observante Philologo Clar. Cesaubono scil. l.c. p. 339. a. fin.) ut Græci appellant, τὸ πλην Majestatis: quam videntur voluisse exprimere olim; qui verba Domini concinnarunt in formam ejusmodi: Amen, Amen dico tibi, quia tu es Petrus &c: ut habent Theodoretus & Augustinus sermone 39. de Sanctis.

[2] Particula variarum significationum, quas scire pretium operæ est, iudice Magnif. Dno. D. Scherzero Disp. inaugur. cit. lit. c. 2. circa fin. Sunt 7. (1) *Causaliter*, αἰτιαλογικῶς Joh. III. 18. (2) *ratiocinative* συλλογιστικῶς ή ἐπιθετικῶς sive collective, designatq; causam cognoscendi, non effendi, causam consequentiæ, non consequentis Joh. IX. 44. Luc. VII. 47. Ergò dilexit multa 1. Tim. I. 13. 1. Joh. III. 14. ὅπερ ea propter Joh. XVI. 27. ad quem locum Toletus: Certum est particulam ὅπερ aliquando non causam, sed consecutionem notare. Et sigillatim Albertus: Conjunction Qvia non est causalis, sed quādā signi dat rationem, & est sensus: hoc quod me amastis, signum est, quod Pater amat vos. (3) *Adversative* Luc. XXIII. 40. ὅπερ quāvis Joh. IX. 45. ὅπερ quāquam, Act. I. 17. 1. Tim. I. 13. quod per Ebraicum יְהִי declarat D. Gerhard. Harm. Evang. c. 201. p. 1993. a. atq; Hacksp. Part. III. Not. Phil. p. 192. Althof. Harm. Evang. p. 1043. (4) *reduplicative* I. Joh. III. 9. ὅπερ quatenus, ita Joh. V. 27. quod contra Orthodoxos negat Hacksp. Part. III. Not. Phil. p. 420. (5) *assertive* Luc IV. 21. ὅπερ sānē, cap. V. 26. c. XIX. 42. Matth. VII. 23. ὅπερ certè, ita Luc. VII. 16. (6) *interrogative* Marc. IX. 11. & 28, ὅπερ, cur, quare, quāmobrem. Beza & de Dieu lectionem putant esse mendosam. Verum ex ignorantia usus hujus particulae, qui Herodoto, Aristophani & Æliano haud infreqvens. Conf. Luc. II. 49. (7) *Consecutive*, Matth. XIII. 13. ὅπερ βλέπετε pro ἡμῖν βλέποντες. Conf. Marc. IV. 12. Luc. IX. 10. (8) *explicativa* NEMPE, Matth. XXVI. 54. Quomodo igitur implebuntur scripturæ? ὅπερ, nempè, sic oportere fieri. Conf.

Roma.

Rom. IX. 30. 1. Cor. XI. 23. 2. Cor. I. 14. & Luc. XIX. 43. juxta Theophylactum. (9) expletivè & pleonasticè Luc. XXIV. 46. Marc. XIV. 14. Joh. IV. 17. c. XI. 47. 50. 1. Joh. III. 20. Particula ὅν in his & aliis N.T. infinitis locis παρέλθει ; qvod qvia Latinus Interpres non observavit, sæpè ὅν illud per conjunctionem Qvod expressit, qvæ tamen interpretatio sensum turbat, Latinoq; sermoni est incongrua. In contextu qvippè sacro particula Causalitatis ὅν post verba dicendi Αἴω, εἰώ &c : ita passim pleonastice adhibetur, ut non significationis, sed ornamenti quidpiam orationi afferat, adeoq; superest sensui ex Graecorum idiotismo, ac proinde in versione est omittenda, ut confirmat D. Gerhard. Harm. Evang. c. 160. p. 665. b. Barthol. Mayerus Philologiae S. Part. II. c. 2. p. 177. hanc & ὅν crebram in N. T. παρέλκυσιν fluere dicit ex Chaldæo-Syro Idiomate, ubi sæpissimè occurrat conjunctio inseparabilis expletiva ؟ Cui Græcum ὅν, Rabbinicum ψ respondeat; sed cum eodem modo istam particulam freqventer adhibuisse deprehendamus optimos qvosq; Græcæ Lingvæ Scriptores, velut plurima hujus rei exempla è Thucydide, Xenophonte, Demosthene, Plutarcho congesserunt Guilielmus Budeus in comment. Græc. Ling. & H. Stephanus l. c. vix huic Mayeri sententiæ pollicem premere possumus. Hoc loco ὅν particula expletiva est, uti versu mox præcedenti; Beatus es Simon Barjona, ὅν qvia Caro & sanguis &c. Conf. Osian. Bibl. gloss. in b. l. p. 69. b. Calovius de Pers. Christi p. 530. Magnif. Dn. D. Olearius Manuali p. 768. Scherzerus l. c. Walth. Harmon. Bibl. ad Luc. VII. p. 936. & ad 1. Tim. I. p. 1208. Franzius de Interpret. Scræ. S. Onic. 61. 541. D. Glassius Philol. S. Lib. III. T. VII. p. 820. seq. Lic. Olearius Exercit. ad Epist. Domin. p. 263. & Disput. pro Licent. Lit. B. f. 2. circa fin. Cl. Stolbergius Tract. MSS. de Idiotismis Ling. Gr. cap. VIII. Reg. 12. & 13. itemq; disput. de Responso Christi Job. IX. cap. III. §. 3. Circa fin. & seqq.

Σὺ ιε[ν]] Tues ; Syrus vertit ὁστὶ Δ[έ]πτῳ Attic, qviescentibus literis Δ & Σ lineolis notatis, οστὶ cum voce præcedente uno sono effertur & valet idem, qvod verbum substantivum sum, es, est, de quo Conf. Dilberrus Eclog. Sacr. p. 70.

Πετρος

πέτρος] appellativè idem quod λίθος Lapis , quem tractare
possumus, vid. 2. Macc. I. 16. Βάλλοτες πέτρας συνεκεφαύσαντο
γενόντα, i. e. jacientes lapides , qd. fulmina , obruebant ducem : & 2.
Macc. IV. 41. συναρπάσαντες τὸν μὲν πέτραν , i. e. alii arripientes
lapides . Hoc loco vox πέτρος est nomen propriū Simonis, fratriis An-
dreæ: loco cujus Syrus habet **بَلْ** qua voce & nomen proprium
& appellativum, ijsdem consonis & vocalibus , exprimitur. Est au-
tem Chaldaeo Syriacum **כִּיְמַתָּה** ab ebræo
כְּפִים Jobi XXX. 6. Jerem. IV. 29. quod petras denotat , & ultima-
tò deducitur à **חָפֵץ** cavare , curvare , quæ inde desumpta judicantur ,
ut & græca καμπτω , κυψός , κόψης . Christus nomen istud in
principio vocationis Joh. I. 42. 43. Petro imposuit, ut Augustinus l. 2. de
consens. Evang. c. 7. Beda & Abulensis statuunt ; non demum in ele-
ctione in Apostolum Marc. III. 16. ut Euthymius contendit. Subest
a. gemina factio huic ratio , cùm quòd inter tot insidias firma fide per-
severanter Christo , salutis petræ adhæsit , ut vivus lapis Luc. XXII. II.
31. 32. tùm quòd ejus ministeriō plures super Christum Petram ædifi-
candi. I. Pet. II. 5. Arabs impertinenter hic vertit Petrum per Petram .
Hac de appellatione plura in Sect. II. Quæst. 3. Confer. præterea Lic.
Olear: Exercit. ad Epist. Dom. p. 343.

Και] multas itidem in scriptura habet significaciones , perinde
at apud Ebræos . Est enim particula (1) *copulativa* , quæ significa-
tio in NT. sèpius obvia. (2) *comparativa* Joh. V. 17. 3. *Ratiocinativa* &
illativa , Gal. IV. 7. καὶ igitur , Matth. II. 4.c. IX. (3) Marc. IV. 7. 13.
c. IX. 5. 10. 1 Joh. IV. 16. (4) *Particula temporis* καὶ tunc Matth. IX. 7.
quomodo etiam apud Hebr. 1 pro τών tunc accipitur Jof. IV. 18. Matth.
VI. 33. Marc. II. 22. Luc. V. 17. c. IV. 3. καὶ tum Act. IX. 6. καὶ denique
Marc. XII. & XV. 1. καὶ quando Marc. XV. 25. (5) *intensiva* & *empha-
tica* , latenter quandam vim afferens orationi & vehementem expri-
mens affectum Joh. XVII. 25. 1. Pet. II. 21. 1 Cor. X. 9. καὶ τίνες αὐτῶν
Rom V. 2. Matth. XII. 7. Phil. IV. 10. (6) *particula stomachantis* Act.
XXIII. 3. καὶ σὺ & tu (cum indignatione) sedes judicans me (7) *Rela-
tiva* , pro ὁς Eph. V. 5. in Regno Christi καὶ Θεός , qui est Deus Lic.
Olearius Exercit. in Epist. Dom. p. 176. putat esse idiotismum Ebraicum ,

B

ut

ut i. Sam. xx. 2. Pſ. cix. 27. Es. xxxix. 6. Verum etiam Plutarchus sic
jam locutus est. Conf. Luc. xv. 15. Act. vi. 6. (8) Exegetica Jacob. I. 27.
2 Cor. I. 3. Eph. I. 3. Phil. iv. 20. Col. I. 3. 1 Thess. I. 3. 2 Thess. II. 16.
Luc. I. 17. 1 Cor. x. 28. c. II. 22. c. xv. 24. Gal. I. 4. c. IV. 18. Col. II. 2.
Jacob. III. 9. (9) Expletiva & abundans, maximè ab initio Capitis, per-
inde ut apud Ebraeos, unde quidam per Ebraismum explicarunt. Sed
Elianus in historiâ varia suos libros & capita sic incipit, sine vi con-
nectendi. Vid. Index in Hist. Eliani. Conf. Joh. ix. 19. Rom. ix. 24. &c.
Luc. ix. 1. Eph. I. 2. 1 Pet. I. 3. 1 Cor. xv. 24. (10) Causalis
Luc. I. 17. & 42. καὶ, quia, nam Matth. I. 24. c. IV. 19. c. II. 29. c. XII.
29. c. xxix. 10. Joh. III. 13. cap. VII. 28. Act. xxvi. 10. Rom. I. 23. Eph.
V. 23. Col. III. 28. (11) interrogativa. Act. xxiii. 3. καὶ σὺ, itanè tu, (12)
distributiva vel disjunctiva Aut Act. xiii. 27. c. xxii. 17. Rom. xi. 33.
c. IV. 15. Matth. XII. 37. c. V. 19. (13) concessiva, etsi, etiam si Luc. xix. 7.
Joh. XIV. 24. 30. Hebr. III. 9. (14) Adversativa Matth. I. 25. c. II. 1. 17.
c. XII. 26. 39. 43. c. XIII. 22. c. XVI. 4. c. XVII. 12. c. XXI. 30. καὶ sed, at,
Joh. I. 10. & 19. καὶ & tamen Joh. V. 40. c. IX. 55. Act. 10. 28. Rom. V.
16. 1 Thess. II. 18. Phil. IV. 10. Luc. xix. 13. Marc. I. 23. Hoc loco parti-
cula καὶ non sumitur relativè, ut Pontificii volunt, quos refellit
B. Meissnerus Philos. Socr. P. II. Sect. I. c. 4. quest. 4. sed adversativè pro-
SED hoc sensu: Tu es Petrus, sed super hanc petram &c. Hakspanius
P. III. Not. Philol. p. 100. aliique Ebraismum singunt, quando particu-
la καὶ adversativè usurpatur; verum Ipse Grotius, magnus Hebrais-
morum Patronus, fatetur, Theophrastum Atticūtatorv, uti vocat,
sic s̄epe usurpasse particulam καὶ. Conf Glassius Phil. S. lib. 3. tr. 7. p.
587. (80) Flacius Clav. Script. D. Scherzerus l. c. lit. D, 3. f. 2. Lic. Olea-
rius Diff. pro Licent. lit. & f. Ult. & Exercit. in Epist. Dom. p. 217. 248.
326. circa fin. B. Wellerus in Rom. p. 318. 353. 498. fin. seqq. Pasor in
Lex. Voce καὶ p. 362. b. Vorstius de Hebr. N.T. p. 223. fin. seqq. Cl. Stol-
bergius Coll. MSS. in Matth. XVI. 18. Tract. MSS. de Idiotismis L. Gr.
cap. 8. Reg. 3.

ὢτη] Præpositio cum diversis casibus diversa significans, de qua
conf. Pasor. in Lex p. 270. seq. & Glasfū Philol. S. lib. III. Tr. VI. p.
791. seq. Hoc loco cum Dativo construitur, significatqve super.

ταῦτη] ταῦτη, pronomē demonstrativum compositum ex
ταῦτος, hic, ταῦτη, ex ταῦτη hæc ταῦτο ex ταῦτο, hoc: quamvis di-
catus

tur alio sensu ὁ αὐτὸς, idem, ἢ αὐτὴν eadem, τὸ αὐτὸν, idem. Vid. Pasor in Lex. p. 96. a. Hoc loco non χειρικῶς, seu relativè, sed demonstrativè sive δικτικῶς & εὐφατικῶς ponitur, ubi Germani particulam suam encliticam Eben adjungunt: Eben auf diesen Felsen. Conf. D. Maukisch Not. Philol. Theol. de notitia Dei naturali p. 381. Et infra Sect. II. quest. 4. Syrus adhibet pronomen demonstrativum in fœm. gen. οὗτοί ex qua generis diversitate discrimen satis luculentum in-

τοῦτο Proprium & Appellativum apparent.

τῆς] Articulus præpositivus Pronomini ταυτῆς additus, juxta Regulam: *Nomina substantiva, cum pronomine ταῦτα conjuncta, semper habent articulum, sive præponatur Pronomen, sive postponatur, ut Matth. IV. 3. (ubi crux Cameronis, ac si in his verbis non esset Græcismus, planè nulla est) Joh. vi. 88. Rom. ix. 17. 1 Cor. xv. 53. 2 Cor. iii. 10. Conf. Cl. Stolberg. Tract. MSS. de Idiotism. Sect. 2. de Articulo in specie Reg. IV. Observ. 3. Pasor Lexico. p. 96. b.*

πέτρα] *Petra, rupes, saxum, ingens & immotum, forte ab Ebr. בָּצָר munivit, quomodo etiam רַקְבָּה LXXII. vertunt πέτραν Job. xxii. 24. Conf. Beccmann de Origg. LL. p. 851. fin. edit. noviss. Et infra Sect. II. quest. 3.*

ἀκοδομήσω] *edificabo pro quo Syrus habet στέγω* ad verbum: *edificabo eam*, Fut. in Peal cum suffixo 3. personæ fœm. quod ex puncto cognoscitur & h. l. propter elegantiam sermonis abundare videtur. Rad. **חִדֵּשׁ** ab Ebr. חִידֵּשׁ ædificavit, cui h. l. respondet Græcum **ἀκοδομέω**, quod quamvis ab ἀκοδομή domus deducatur, & propriè sit *edificare*: usurpatur tamen in genere pro exstructione quavis, prout ἀνοχεῖται ὅδως dici solet. Conf. de hujus vocis genuino usu Wellerum in Epist. ad Rom. p. 723. Geier. de amore Dei Et proximi p. 463. Tribuitur i. Hominibus (a) Ecclesiastice, partim Doctribus, & idem est ac docere Rom. XV. 20. Matth. XXI. 42. I. Pet. II. 7. Hoc sensu Paulus I. Cor. III. 9. & 10. vocat Corinthios ædificium: se architectum, qui fundamentum jecerit: alios superædificare, qui pergent primæ Corinthiorum institutioni aut Catechismo paulò pleniorē instructionem adjicere; partim auditoribus & piis Christianis, vel se se, vel alios ædificantibus, & tunc idem est, ac omnibus modis

juvare, in primis incremento pietatis ac Christianismi i. Thesf. V. 12.
ædificate i. e. instruite alter alterum, scil. verbis bonis & exemplis, ut
explicat glossa ordinaria, Conf. Act. IX. 31. i. Pet. II. 5. Rom. XV. 2.
i. Cor. II. 9. (3) œconomicè de ædificatione domus Matth. VII. 24. 26.
sepulchri Matth. XXIII. Luc. XI. 47. templi Matth. XXVI. 61. c. XXVII.
40. Joh. II. 20. Civitatis Luc. IV. 29. altaris Judic. VI. 28. turris Matth.
xxi. 33. de procreatione filiorum Gen. XVI. 2. Deut. XV. 9. de benedi-
ctionis accumulatione Syr. III. II. II. Deo tribuitur, & tunc notat
Creare Gen. II. 22. **meliorare** Act. XV. 16. Psal. CII. 17. ubi ὅικοδομεῖν in-
versione Græca liberis ac re familiari ditare Psal. CXXVII. I. LXX.
iterum per ὅικοδομεῖν vertunt Exod. I. 21. 2. Sam. VII. II. fundare,
confirmare s. stabilire Psal. XXCIX. 5. וְכִנֵּתִי LXX. καὶ ὅικοδομήσω se-
dem tuam. Et hoc sensu verbum ὅικοδομήσω a Christo hic usurpatum;
edificabo, inquit, Ecclesiam meam i. e. Ich will sie fest gründen Psal.
XXCVII. Vermehren/beschirmen / ewiglich erhalten und herrlich
machen. Apoc. XXI. ceu hanc phrasin explicat Magnif. Dn. D. Olea-
rius manuali p. 1672. fin. Infert beneficium Dei Spirituale universæ
Ecclesiæ concedendum per ministrium Apostolorum & Doctorum
Ecclesiæ, Evangelium de Christo annuntiantium Rom. XV. 20.
i Cor. III. 6. 10. i Pet. II. 5. Adeoque futurum hic adhibetur ad mon-
strandam ædificationis continuationem & objecti amplitudinem. In
V.T. angustiæ & terminis Ecclesia continebatur, nunc novum
Christus Ιησαῦς fundamentum in universo orbe ponendum
promittit. Eleganter Casaubonus l. c. pag. 354. a. Quid est ædificabo?
sicut architecti lapides quærunt, inventos ad opus parant, cædendo,
poliendo & aliis rationibus; deinde probè paratos cœmentō con-
jungunt inter se ut ex omnibus recte compōsitī surgat opus ædifici.
Sic Dominus noster ex innúmero mortalium numero quosdam eligit,
electos erudit, Fidemque illis infundit, totosque adeò immutat lava-
cro παλιγγενεσίας, ut novæ creaturæ dicantur Paulo 2 Cor. V. 17.
Gal. VI. 15. tum a ita paratos & concinnatos vinculo Charitatis, par-
ticipatione eorumdem mysteriorum, communione ejusdem sp̄ci, vel-
ut cœmento quodam conjungit invicem, ut è pluribus extruantur
Ecclesiæ singulæ, ex omnibus Ecclesia Catholica. Hactenus ille. Si-
militudinem vocis ὅικοδομεῖν bene quidem evolvens, sed male a fo-
los electos fidei infusionem & salutarem per Baptismum regeneratio-

mea

nem transferens: quod dudum in Calvinianis refutariunt nostriates?
Rectius igitur D. Kunad. in loc. nostr. §. 3. Christus nos sibi per verbum &
sacramenta superaedificat, ut nobis de sua virtute coimunicet & nos
in ipso πετρῷ Petræos I. saxos reddat i Pet. II. 5. primitus
per Apostolos i Cor. III. 10. Eph. IV. 11. hodie per Doctores Ecclesiæ,
i Corinth. III. 7. Conf. præterea B. Wellerus in Rom. p. 723. seqq. Cl.
Dilherrus Eclog. Sacr. p. 81. & 90. Flacius Clav. Scripturæ P. l. cit. 25. B.
Waltherus in Friedens. Precept etc. ex Act. IX. 31. p. 30.
seqq.

M 8] Per Aphæresin pro ἐμῷ, Genitivus Pronominis i. Personæ
ἡγ. Ponitur h. l. pro adjectivo juxta Reg. Cl Stolbergii de Idiot. cap.
III. Reg. 3. Genitivi Prænominum Primitivorum, Mei, Tui, Nostri,
Vestri usurpantur pro derivatis Possessivis & hec vicissim pro illis; ut
πατὴρ ἐμὸς, & πατὴρ ἐμῷ, Pater meus. Et quamvis Prænomen
ῷ affixa Hebræorum referat, tamen eleganter præponi solet, ut
Matth. ix. 8. οὐαὶ τοῖς σείγνισι λαζαροῖς ut sub tectum meum in-
grediaris. Sich. I. ὁ μέδομησι ματθητὴ τοῦ Αντονίου, ædificabo Ecclesiam
meam. Vocat autem Christus Ecclesiam suam primūm ratione acqui-
sitionis, proprio sanguine facta Act. xx. 18. deinde respectu institutæ
novæ & evangelicæ administrationis, qua lege Mosaicâ abrogata
Joh. I. 17. Iudeis Gentes conjunxit summæque amplitudinis Eccle-
siam suam fecit, Joh. X. 16. postremo etiam ob conciliatorem novum à
Christo nomen Act. xi. 26. cum antea Mosis discipuli dicerentur Joh.
x. 28. Conf. Pasch Lex. p. 224. b.

T 7] Ecclesiam, quæ vox nisi fallor, hic primò in
N. T. legitur, & natales suos Græcae linguae debet. Descendit n. à
verbo ἐκκλησίᾳ epoco: Inde vi vocis idem est quod Cætus ministerio
Verbi & sacramentorum ex humanâ societate convocatus. Hebr. קְהֻלָּה
pro quo LXX. habent ἐκκλησίαν Deut. xix. 16. Jos. xx. 35. Jud. xx. 2. &
Hebr. קְהֻלָּה vertunt, ἐκκλησίας. Inde Ecclesiastes: Latinis con-
cionator. A rebus forensibus acceptus hic terminus videtur, ut vel ex
cap. xix. Act. v. 32. colligere licet. Quemadmodum enim præco in
foro Atheniensi convocabat populum, sic voce præconum verbi ho-
mines è regno Satanae ad audiendum & amplectendum verbum divi-
num patefactum convocantur. Et ut ἡ βαλῆ (i. e. op imatibus)
subuebatur παιετίπι, populo vero ἐκκλησία: ita & Deus suam

Sibi Ecclesiam colligit, non tam ex optimatibus, quam ex abjectis
plebecula, 1 Cor. I. 26. 27. Hinc apparet, quod vox Ecclesiæ vel signifi-
catu forensi pro qualibet Concione sive sacra, sive profanâ, vel
biblico pro cœtu vocatorum ad regnum Dei sumatur, idque vel pro
Ecclesia tota Eph. V. 23. vel sola militante, Act. II. 3. vel pro fidelib-
us unius provinciæ, regni aut urbis Apoc. XII. 5. Rom. XVI. 5. vel
denique pro presbyterio, qui senatus est Ecclesiasticus per Synecdo-
chen integri Matth. XXIX. 17. qui 1 Tim. IV. 14. τῷ εὐτῆρι dici-
tur. Conf. D. Gerhard. LL. CC. Tom. V. de Eccles. §. 3. p. m. 218. a.
B. Kromayer Theol. Posit. Polem. p. 994. B. König Theol. Posit. Acroam-
mat. p. 275. seq. Magnif. Dn. D. Olearius Indic. Balduin. p. m. 189. a.
Manuali pag. 1611. Beccman Origg. LL. p. 319. D. Dietericus Institut.
Catech. de Ecclesia p. 454. Dilherr. Eclog. Sacr. p. 90. seq. Lic. Olearius
Exercit. ad Epist. Dom. p. 467. Cl. Stolbergius Colleg. MSS. in Matth.
XXIX. 17. D. Müller Orat. Ecclesiast. p. 33. fin. seq. Flacius P. I. Clav.
Scripturæ col. 264. Hoc loco Salvator intelligit Ecclesiam Syntheti-
cam strictè dictam, eamque universalem sive catholicam quocunque
mundi tempore, quocunque terrarum loco, ex universo genere hu-
mano per verbum & Sacra menta ad hæreditatem sanctorum colle-
ctam atque colligendam, ut Eph. I. 22. c. V. 24. 27. 1 Tim. III. 15.
Conf. B. König l.c.p. 275. §. 1003. & 1006. Syrus habet אֱלֹהִים
Ecclesiam meam, Nom. fœm. in formâ Emphat. cum præfixâ Accu-
sativi notâ אֱלֹהִים & suffixo inseparabili primæ pers. אֱלֹהִים Nomen est
אֱלֹהִים Ecclesia, cœtus, conventus, à Rad. אֵל condixit consti-
tuit, hebr. יְהָרַח à יְהָרַח certum tempus atque locum conveniendi
constituit. Alii minùs rectè derivant ab עֲוֹר testari, quod in Eccle-
sia proponantur & discantur testimonia de loco, de ejus essentia &
voluntate; Hinc אֹהֶל הַעֲרָת Tabernaculum testimonii Num. XVII.
7 dictum fuit. Confer. Dilherr. Eclog. S. p. 84. de quæst. Quæ οἱστον
αὐθεωπαν aduersus Jesuitas ex Syriaca hac voce urgeri possunt, vi-
deatur apud D. Gerhard LL. CC. T. V. de Eccles. c. I. §. 5. 219. a. An
Ecclesia non tantum conventum designet, sed & locum conventus?
consulendus l.c. Gerhardus, Meisnerus, Giesenius, Caloyius, Spanhe-
nius. P. III. Dub. Evang. dub. 77. p. 361. seqq.

καὶ τύλαι ἀδεῖ, ἢ ἡ πόρτα τοῦ ἑταῖρου. Et portæ inferni. πύλη propriè & primariò portam urbis denotat, transfertur secundariò ad regionis aditum, cælique portam. In integra phrasí Pasor in Lex. p. 580. atqve hic extra necessitatē Hebraismum fingit inquiens: πύλαις ἀδεῖ Portæ inferni, Hebraismus, b. e. regnum Diaboli, ad quod pertinent omnes Ecclesiæ adversarii, qui sunt semen antiqui serpentis. Ipsa Phrasis tam est utriusque Linguae communis, quam ejus usus varius. Vid. Casaub. contra Baron. p. 355. b. fin. sq. Melius portas inferni sine ulla mentione Hebraismi explicat Theologus consummatisimus Dn. D. Calovius Exegem. Aug. Confess. Artic. VII. de Ecclesia cap. 3. n. 1. πύλαις ἀδεῖ designant, vel infernale robur, Judicium & tyrannidem, quia in portis olim facta sunt judicia Deut. XXII. 15. (Conf. c. XVI. 28. c. XXV. 7. cap. XXIX 52. Ruth. IV. n. 1 Paral. XX. 9.) Amos. V. 12. Zach. II X. 16. & propugnacula collocata Gen. XXII. 17. c. XXIV. 60. vel locum Diabolis plenum Matth. XI. 23. Lue. X. 15. Apoc. I. 18. c. VI. 8.c. XX. 14. Nam Diaboli jam dum in inferno reservantur Pet. II. 4. Jud. v. 6. in judicio novissimo à priorum consortio totaliter sequestrandi, & in flagrum ignis præcipitandi Apoc. XX. 10 14. Sic docet Apostolus, quoniam perpetuò militandum sit Ecclesiæ Christi in his terris non adversus sanguinem & carnem, sed aduersus imperia &c. Eph. VI. 12. 13. confer eundem in Socin. Proflig. p. 883. Maldonatus portas propriè accipit & interpretat de portis urbium, quas impii quidem habitant, sed pii obsident & oppugnant. Verum respondeat Excell. Stolbergius Coll. MSS. in h. l. Hac ratione dicti hujus sensus planè invertitur. Verbum enim καὶ οὐδὲν non usurpatur de resistente & vim patiente, sed de oppugnante & vim inferente. Non promittit Christus Ecclesiam de omnibus impiis esse triumphaturam & eorum urbes expugnaturam, sed hostes Ecclesiæ de ipsa, tanquam penitus à se devicta, nunquam fore triumphaturos Sociniani equidem Hebraismum hic fingunt, & per portas inferorum non hujus, sed alterius vitæ statum intelligunt. Hos sequuntur Remonstrantes in Actis Synod. Dordrac. Camero & Grauerus noster. Verum Ebraismus hic nullus. Portæ inferorum h. l. non præcisè, restrictive & in specie notant hæreses aut peccata, aut utrumqve simul, sed in genere & indeterminatè potestatem & machinationem Diaboli, ejusque ministrorum, hæreticorum scilicet & tyrannorum D. Althof. Harm.

Evang.

Evang. p. 856 Conf. quoque Cl. Dilherrus Eclog. Sacr. p. 92. seq.
Spilenberg Promptuar. Theol. in Matth. p. 463. circa fin. seq. Flaciūs
Clav. Scripturæ P. I. col 939 48 D. Dieter. Anal. Evang. P III p. 419.
a. D. Glassius Rhetor. S. Tract. I. cap. 12. p. 1328. Syrus vertit
וְאַתָּה בְּלֹא & portæ inferni, Nom pl. masc Em-
phat. cum præfixo O à singulari **בְּלֹא** Hebr.
ערָשׁ (per μετάθεσιν literarum ר & י & μεταβολὴν in ב) θύρας
Germ. Thür Lat. Ostium, Porta Tota hæc phrasis legitur ap. Esaiam
c. XXXIX. 10 vadam **בְּנֵי עֲרֵי שָׂאָל** τὸν πύλαν ἀδός, ut vertunt
LXX. sed sensu plane alieno Hiskias enim per inferni portas intelli-
git sepulchrum, sive locum mortuorum; qvæ portæ Psal CVII. 18 vo-
cantur **בְּנֵי עֲרֵי שָׂאָל** τὰ πύλαις, juxta Vers. Gr. Conf. Psal.
IX 14. & Job. XXXIX 17. Salvator verò hoc loco per portas inferni
Satanæ ejusque asseclarum consilia, potestatem & machinationes in-
telligit, quibus Ecclesiam oppugnant, premunt & loco suo move-
re allaborant. Conf. Cl. Casaub. l. c. p. 356. a. & Dilherr. Eclog.
S. p. 85.

Ἄδης] ἀδηνός, ὁ, infernus, tartarus, per synæresin pro ἀδηνός,
8, 6, quorum illud in Prosa, hoc in ligata usurpatur oratione. Orig-
inem debet Adjectivo αἰδηνός, οὐκέτι, ὁ, ἡ obscurus ex αἰδηνόν & verbo
ἰδεῖν, videre, sic dictus, quod locus ille damnatorum, sit obscurissi-
mus, ξοΦερός νοῆται Αἰδηνός, tenebriosus &c (ut dixit Virg.) sine luce
domus, quam sol luce sua nunquam collustret & Vossius lib. 2. de
Orig. Idolatr. cap. 60. Eleganter Magnif. Dominus D. Geier Zeit
und Ewigkeit P. II. p. 240 circa fin. Ἀδηνόκομπther von α und ιδεῖν
und bedeutet ein solch Behältniß / welches iro niemand zu sehen
bekömpft und in dessen Finsterniß auch nichts erfreulichers gesehen
werden kan ; sitemahl es ist tristis sine sole domus , kein Richter Gottes
und des Lamines ist daselbst zu spüren : Es gibt daselbst Ketten der
Finsterniß/ worin die abgesallene Engel verstoßen und übergeben
sind / daß sie zum Gericht behalten werden. 2 Pet. II. 4. Es ist da-
selbst ein dunkel Finsterniß in Ewigkeit v. 17. Finsterniß da heulen
und zähnklappen anzutreffen Matth. II. 12. c XXII. 13 c XXV. 30.
Conf. qq Francisci Hanengeschrey pag 791 Est ibi Princeps tene-
brarum Ephes. II. 12. qui & nunc in filiis incredulitatis operatur v.z.

Syrus

Syrus interpres vocem ἀδείαν exprimit per **וְאַדְמָה**? Non
sing. M. cum præfixâ notâ Genitivi à rad. **וְאַדְמָה** petuit. Re-
spondet Ebr. **לִנְשׁוֹן** qvæ vox non tantum *infernum*, sed & *sepul-
chrum* significat, perinde ut **אֲדֹם** Græcorum. Confer prolixè hac
de re differentem Dilherrum Eclog. S. p. 94 seq. Dn D. Gejerum Com-
ment. in Proverb. p. 33 & in Cohel p. 355. Dn D. Quensted Colleg.
Bibl. MSS. in loca difficult V. T. Loc. V. ex Gen. 37.v. 35. Sixt. Amamam
Antibarb. Bibl pag 271. D. Lucium in Apocal pag 444 b Atlhoff Harmo-
Evang. p. 1238 inpr B. Gerhard LL CC. T. 9 de inferno c 1 §. 3. p. m. 180. b.

¶] Non, adverbium *negandi*, interdum & *corrugandi*, ubi ni-
hil negat, ut Joh. VII. 16 Doctrina mea non est mea, scilicet ut vos
putatis, mea tantum, h. e. à me conficta, conf. Joh. XII. 44. c. XIV.
24. interrogandi pro nonne, ut **לֹא** Ebr. pro **לֹא** I Cor. XII. 15. an
propterea non est ex corpore? Joh. IX. 8 Nonne hic est? Aliquando
est nota comparativi gradus Matth. IX. 13. **εἰλεός θέλω, καὶ** 8, id est
μᾶλλον θευσίας. Syrus negandi particulam ¶ vertit per **μ**
Ebr. **לֹא** Chald. **לֹא**

κατιχύσασιν] prævalebunt, superabunt, evertent, vincent,
opprimunt viribus suis. Ita loquuntur LXX. Græci, Jerm. XV. 18.
ἱατί εἰ λυπήστε με κατιχύσασιν i.e. ut quid illi qui me contri-
stant, prævalent adversum me? Sap. VII. 30. σοΦίας δὲ κατιχύσει κα-
κία, sapientiam non superabit malitia, Act. xix. 15 Verbum hoc
compositum separatim legitur **κατιχύσει κατ' αὐτῶν** superavit eos vel in-
valuit contra eos. Conf. Dn Dilherr. p. 114. Maldonatus verbum **κατι-
χύσει** h l. cū Ebr. **יְכַל** minus commodè comparat Respondet enim
potius verbo **עַמָּן** Nam **יְסַחֵר** est **עַמָּן** vid. Casaub. I c. p. 336. b. Sy-
rus adhibet verbum **חָסַן** (chald. **חָסֵן**) prævaluit, potentior
fuit, in fut. Peal cum suffixo 3 Personæ (prævalebunt illi) Conf.
Dn D. Gejerus in Dan. p. 567. & Dilherr Eclog. S. p. 86. Innuitur
igitur hâc locutione cum irrita Diaboli impugnatio, & turpis cum
confusione recessio, tûm fortissimum & inexpugnabile Ecclesiæ,
Christo immotè insistentis, robur, quo insidias ac oppugnationes
Satanicas superat, in Christo mundum vincit, lætaq; tandem perpe-
tuos aget triumphos Ps. XLVI. 5 de conservatione certissima.

C

AUTHS

Autoris] Eam scil Ecclesiam In Evangelio Matthæi Ebraicæ
Scriptum est יְהִי adversum te, ut de Petro intelligatur, qui videtur
esse exscriptoris error potius, quam Interpretis, observante Ca-
saubon l.c p 356 contendit nihilominus Arminius, istud etiam ad Pe-
trum referri posse. Sed Christus hic de Ecclesia, quatenus supra se
ædificata manet, loquitur; atque similem dicit Ecclesiam urbi in Pe-
tra celeberrimæ, quæ alterius urbis viribus validissimis nulla ratione
expugnari possit. Castrum igitur Ecclesiæ inexpugnabile innuitur.

CAPUT III.

EXHIBENS *Analysin Logicam.*

Postquam Petrum ob confessionem beatum prædicasset Salvator,
nunc v. 18 à Petro, Ecclesiæ ministro, ad PETRAM, Ecclesiæ
fundamentum, procedit, & aperit illi consilium suum de ædificanda
& conservanda Ecclesia Christiana, quæ confessionem Petrinam
perpetuò sit servatura. Hæc enim fuit Domino consuetudo (sunt
verba Caſauboni l.c p 340. b) ut spiritualis doctrinæ arcana pate-
facturus occasionem ac velut anſam sermonum suorum sumeret
interdum ex aliqua rerum sensilium similitudine. Sic differens
cum muliere Samaritana, quæ aquam haustura venerat, doctri-
nam suam appellat aquam, qui biberit, inquit, ex aqua quam ego da-
bo ei, non sitiet in eternum Joh. IV. Sic in VI. cap. ejusdem Evan-
gelistæ, turbas panem desiderantes alendo corpori, ad rerum cœle-
stium cupiditatem revocans, doctrinam suam nominat panem. Si-
mile quid etiam hoc loco licet observare. Nam quia Simoni jam
ante Petri nomen imposuerat; sumit ex eo Dominus occasionem
dicendi illi: Tu es Petrus, & super hanc Petram &c. quasi diceret,
Tibi quidem à Petra nomen est Petro inditum; sed ego majora jam
molior, & super illa ipsa Petra Ecclesiæ meam paro ædificare.
Duo autem sunt, quæ hac propositione de Petra Ecclesiæ involvit
Dominus, ædificatio nimirum, ejusque conservatio. Quæ omnia
quis circumstantiis & causis egregiè descripsit ac delineavit.

I. Circa ÆDIFICATIONEM observetur 1. SUBJECTUM sive archi-
rectus, qui partim Primarius, Christus ipse; Ego ædificabo, inquit h. I.
Quo ipso structuræ illius ædificii, quod est Ecclesia, gloriam sibi

ani vindicat & meritissime. Nam humanâ operâ traducere aliquem
ad fidem Christi, nedum integrum aliquam Ecclesiam instituere, ne-
mo hominū potest magis, quam mortuum jam fœtentem præstare re-
divivum. Verus igitur architectus hujus ædificii est unus Christus,
qui creat, qui concinnat, qui connectit inter se lapides vivos, & dat
illis surgere in magnam molem *Casaubon l.c p. 334 b* partim secunda-
rius Petrus scilicet; *Tu es Petrus;* itemq; omnes Apostoli & eorum
successores, Ministri scil. Ecclesiæ. Hi enim vocantur בָנֵי Qau-
leute Psal. CXIIIX. 22 qui omnia juxta canonem Scripturæ Sacræ ædi-
fican super lapidem Angularem & unicum fidei fundamentum Chri-
stum, perinde ut Paulus, qui se propterea sapientem Architectum vo-
cat i Cor. III. 10. 11. Præclarè de hac Architectonicâ sacrâ B. Chem-
nitius P. I. Exam. Concil Trident p. 88. ubi de Canone Scripturæ S.
agit, verba facit: *Ecclesia inquiens, est Domus Dei viventis, cuius ædi-
ficatio est ex Deo & architecti sunt ministri verbi. Ut autem structura
illa ministerio verbis sive prædicatione doctrinæ rectè inchoetur, justo or-
dine & debit aratione conficiatur & absolvatur, opus certo canone se sit
regula ad quam architecti opus suum exigant, ne ædificatio à justo or-
dine & debit aratione exorbitet. Et regula illa est doctrina Apostolorum*
Psal XIX.

(2) PRÆDICATUM, quod est Ecclesiæ Ædificatio, ubi obf.
(α) *Actus*, qui verbo ὅμοδουσιν intimatur, quo partim Ecclesiæ col-
lectio & convocatio, partim augmentatio & melioratio, partim
fundatio, tutela & liberatio indicatur & significatur (β) *Objectum*
Ædificationis est Ecclesia, cuius expendatur partim origo, scil. coetus
ex omnibus hominibus convocatus; partim adjunctum sive signum
discretivum, pronomine Possessivo οὗ (Ecclesiam MEAM) ostensum,
quo ipso removetur Ecclesia Pharisaica, falsa & Diabolica, quæ Sa-
tanam, non Christum, Architectum agnoscit (γ) *Fundamentum*,
quod non Petrus, sed Petra, Petra salutis Deut XXXII. 15. Petra for-
cis Psal XXXI. 3. Petra sublimis Psal LXI. 3. Petra aquæ viventis
i Cor. X. 4. hoc est Christus. Hinc l non dicit *Super te Petrum*;
sed *super hanc Petram*, quam tu confessus es, nimirum super meipsum.
Hanc restrictionem indicat Pronomen demonstrativum ταῦτη, quod
h. l διεκτικῶς intelligi & retrò ad ipsum Christum referri debet. Quo
de infra Sect. II Quest. 4. plura.

II. Circa CONSERVATIONEM not. (1) objectum ; sive cætus
affictus , qui est non Petrus , sed Ecclesia , cœtus piorum , Pronominis
& utrūcū indigitatus (2) Adjunctum , sive hostium conatus ; Portæ infero-
rum , i e. Satanæ cum suis affeclis , veram Christi Ecclesiam semper
infestant , impugnant , consilia adversus eam captant , omnibus viri-
bus laborant & unicè in id incumbunt , ut Ecclesiam expugnent , per-
turbent & penitus evertant (3) Effectus & finis irritus , itzv̄στι μὴ ;
& λαλεινη κατισχύστιν αὐτοὺς semper quidem Ecclesia impugnatur ;
Nunquam v. superatur ; sed in æternum conservatur.

CAPUT IV.

TRADENS

Oraculi hujus Paraphrasin.

Quemadmodum tu Petre dixisti & confessus es , quis ego sim , filius
nempe Dei viventis : ita nunc ET EGO TIBI DICO ac confiteor ,
quis tu etiam sis , TU ES PETRUS , Ita te jam dudum in primo adven-
tu , & rectè quidem cognominavi Petrosum , eò quod vera fide & ex
fide profecta confessione funderis super vera illa Petra , videlicet super
me , ET SUPER HANC PETRAM , quam confessus , & in qua vera
fide fundatus es , nimirum super meipsum , tanquam super immotum
fundamentum & verum lapidem angularem I Cor. III. ii. Eph. II. 20.
ÆDIFICABO ECCLESIAM MEAM , ut omnes verè credentes ,
tanquam lapides vivi ad ædificium spirituale , super meipsum rupem
veram , I Cor X. 4. ædificantur . Pet. II 5. ministerio verbi instituan-
tur , legitimo Sacramentorum usu per veram vivamque fidem con-
versi renatiq[ue] conserventur , adversus quoscunque dubitationum ac
tentationum procellas immoti perstent perpetuoque defendantur .
ET PORTÆ INFERORUM , he omnis astutia & consilia (Ruth
IV. 1.) vis & potentia (Psal. IX. 14.) contra Christianos , ut mors , in-
fernus , humana sapientia & potestas persecutorum Ecclesiæ ac Ty-
rannorum , Harretorum ac seductorum NON PRÆVALEBUNT
ADVERSUS EAM Impugnabunt quidem , ast non expugnabunt .
Prement qui lem , ast non oppriment Ecclesia enim in perpetuum
durabit Conf Magnif Dn D Olearii Manuale p. 34 & 1622 seq B Os-
ander , qui per petrin , confessionem Petri intelligit , ita οὐδὲ πράξαις
Places mihi plurim. in Petre , propter piam tuam Confessionem . Ego
jam-

jam dudum Te Petrum cognominavi: ac ne nunc quidem ejus facti posse nitet. Jam enim confessionem talem de me edidisti, quae est vera Petri & fundamentum Christianæ religionis: quod videlicet ego sum unigenitus Dei filius, Christus, mundi servator. Quisquis enim vera fide huic confessioni innixus fuerit, is certissime vitam æternam consequetur. Eam ob causam Evangelion meum (cujus tua confessio est Epitome) in universo mundo prædicari curabo: ut quisquis hanc piam tuam confessionem, sive Evangelium meum, fide apprehenderit, is veluti firmissime petra super ædificatus, adversus omnes Satanæ impetus conservetur ad vitam æternam.

SECTIO II.

EXHIBENS

Quæstiones tum Philologicas, tum Theologicas

QVÆSTIO I.

An Evangelium Matthæi quoad exemplar authenticum, vero
req; Canonicum ab autore ebraicè conscriptum sit?

Pontificii affirmant, illadq; & h. l. magnificiunt Bellarm: Lib. III.
de V D c 7. ab init: Baronius ad A. C. 34 n 165. Maldonatus in Matth.
§. p. 7. Conzen. in Matth p. 8. Consentit Hornejus Part 1. disput: Theol.
I. 2 sect. 4. th. 148. Calixtus Concordia Evangel. p. 1. Nostrates verò
constanter negant, afferentes, Evangelium Matthæi quoad Exemplar
authenticum non Ebraico, sed Græco idiomate exaratum esse.

PROBATIO.

Arg 1. à Nominum Ebraicorum Explicatione; Nulla lingua seipsum explicat. Jam verò Hebraica vocabula, quoties in Matthæo addicuntur, protinus per verba alia explicantur, ut c. I. 23. *Vocabunt nomen ejus Immanuel, quod est interpretatum nobiscum DEUS;* & c. XXVII 46 *Eli Eli lama Sabachthani; he DEUS mi, DEUS mi,* ut quid dereliquisti me. Agnoscit, admittitq; hujus rationis vim Cardinalis Cajetanus (2) ex Scripturæ V T allegatione. Si Matthæus hebraicè scripsisset, nequaquam in citatione locorum V. T. versione Græcâ LXX. Interpret (quæ sæpen numero recedit à fontibus) usus esset, e. g. Matt. IV. 10 & ipsi soli servies, ubi Exclusiva non habetur in fontibus, sed Interpp. LXX. viralii (3) ex providentia divina periclitatione, quæ sa-

ne in dubium vocari posset, si codex Hebræus (qui hodiè non amplius extat) tanquam authenticum Evangelistæ exemplar periiisset (4) ex stylī Marci conformitate: Marcus creditur Epitomator Matthæi. Jam vero inter stylum Matthæi & Marci nulla deprehenditur differentia, quin potius summus consensus. (5) ex lingvæ Graecæ communitate, quæ tunc temporis per totum orientem diffusa erat; & Hebræe lingvæ raritate, quippe tempore N.T. in Palæstina vulgo obtinuit Syrō Hierosolymitana universè, quæ etiam Salvator & Discipuli sunt usi: Vide quæst. seq (6) ex fundamenti instabilitate Sententia illa de Codice Ebræo pendet ab autoritate Papiæ, qui non Johannis Evangelistæ, sed Johannis Presbyteri fuit auditor, quemadmodum ipse fateatur in procœmio Librorum suorum, citante Eusebio, lib. 3 Hist. Eccles. cap. 39. Antiquissimus sanè est, sed iudice Eusebio l' c judicii exigui, qui multa fabulosa leviter credita posteris tradidit, multisq; post se Ecclesiasticis viris occasionem errandi antiquitate sua præbuit (7) ex sententiæ partim circa lingvam, quam Hieronymus putavit Ebraicam puram: Widmanstadius vero, Guido Fabricius & Bellarminus Syram sive Hierosolymitanam partim circa Interpretem, quem Theophylactus comm: in Matth, Johannem, Nicephorus Barabam; Athanasius synopsi Scripturæ S. Tom. II. Oper: p. 134. Jacobum; Hieronymus incertum quendam fuisse autumant.

EXCIPUNT.

Si i^graevias Contra Rationem (1) etiam in V.T ejusmodi nominum expositiones occurserent g. Gen. II. 24 c IV. 2 c. XXI. 6. Resp, Dist. inter nominum expositiones & Etymologiæ rationes. Non de posteriori, sed de priori nobis controversia Contra (3) Patribus quoniam Evangelium Matthæi Ebraicum visum, imò nostris etiam temporibus extare. Respondetur Evangelium Matthæi, quod Patribus quibusdam visum fertur, non fuit Evangelium Matthæi verum & Ebraicè, sed Chaldaicè conscriptum adeoq; Pseudoevangelium, quo Nazarei & Ebionitæ utebantur, testante Epiphano & Hieronymo: Evangelium vero Matthæi Ebraicum nostra tempestate extans non est illud Matthæi, sed ab aliis ceterioribus confectum, à Munstero, Mercero, Quinqarboreo & Joanne Tilia editum. Cujus levis authoritas ex lingvæ Ebrææ ignorantia, additione ac detractione quadam satis deprehenditur, patente ipso Bellarmino l. 2 de V. D. c. 7. Non mul-

tum

Sim egemus Evangelio Ebraico, qvod Münsterus edidit, nec illo etiam, qvod nuper edi curavit Joannes Tilius, in quo multa desunt, multa supervacanea sunt, non pauca etiam immutata cernuntur, & DEUS novit, utrum id factum sit ad detrahendam fidem Græcæ & Latinæ editioni, astutia videlicet Judæorum, ex quorum promptuariis Evangelium illud prodiit. Verus Matthæi textus hebræus non extat. Is, quem edidit Münsterus, & alter quem Johannes Tilius excudi curavit, suppositiū censentur. Judæorum officinam redolent inquit Jesuita Baius Catech. contr. tract I quæst 14 Conf. Autores prò nobis D. Waltherus offic. Bibl p. 72 D. Kromayerus Polymath. Theol p. III Casaubonus Exercit XV. Contra Baron p. 343 Dn. D. Calovius Tom. I. Syst. theol. quæst 31. p. 736 seqq Critico S. edit. noviss p. 205 D. Hülsemannus Animadversi in Bellarm Tom. I. Controv p. 79 seq. Dn. D. Quensted Disp. in aug. de Authentia Textus Hebrei V ac Græci N. T. obser. pag. 430 Cl. Stolbergius Colleg. in Matth. MSS & quidem Prolegom. de lingua Evangelistarum originali, Dn. D. Pfeifferus Introd. in orient pag. 16. seq.

Q U Æ S T I O . II.

Quænam Lingua Salvatori nostro fuerit Vernacula?

Pontificiū, sigillatō in Bellarmino & Maldonatus hic etiā contendunt, Christum Syriacē locutum fuisse, proindeq; una voce **لَوْلَوْ** & Petram & Petrum significasse Adeoque ex græco N. T. textu neminem hodie certum esse posse, num Christus Masc. **οὐτι** ad vocem Petri, & foemininum **ἱστι** ad Petram retulerit. Resp. **ταῦτα ἀρχαὶ τεργάτες** verbis Bellarmini lib. I. de Eucharista c. II. verba Syriaca rectius dici exposita ab eo, qui Matthæum græcè confecit. At græcus textus distinguit personam Petri à Petra. Consentit eum Græco Vulgata Latina, Pontificiis authentica **καὶ πεῖται** Græcus N. T. textus etiam in Matthæo est authenticus, igitur obortâ controversiâ ad fontes est recurrendum, consentiente etiam Bellarmino **ταῦτα** Syriaca versio, quæ hodie prostat, accurate discernit inter **لَوْلَوْ** **οὐτι** ale Petrus & **لَوْلَوْ** **ἱστι** hac petra. Nullum igitur Præsi-

diū

dium Pontificii à Syriaca vel lingua vel versione expectare possunt.
Alioquin Linguam Salvatori vernacula Syriacam fuisse, recentissima est sententia virorum Clarissimorum, Widmanstadii, Mastii, Crine-
si, Trostii, Guid. Fabricii, Andr. Sennerti, Jacobi Martini, Franzij
Leusdenii &c. quam quidem Barth. Mayerus & Brianus Walthonus
impugnant, negantes, tempore Salvato ris Hierosolymis ac in vicinis
locis Syriacam linguam in usu fuisse, & quidem his rationibus (1)
quia voces, quæ in N. T. pro Syriacis venditentur, ex lingua Syriaca
exponi non possint e. g. Matth. XXVII. 23. γολγαθᾱ Syr.

¶ A. q. Marc. VII. 24 Μανιωνᾱ, Syr. ¶

Joh. XIX. 13. (2) quod lingua Syriæa careat Dagesch forti, quod
tamen in vocibus, quibus Christus & Apostoli usi e. g. Μανιωνᾱ
γαββατᾱ εαββι αββᾱ &c. deprehendatur (3) quod Targum & Talmud
Hierosolymitanâ, diversâ à Syriacâ vel Maronitica Dialecto sint
conscripta. Verum ad has rationes eruditè respondet Dn. D. Pfeifferus *Introduct. in Orient.* pag. 23. & quidem ad (1) voces istas ex lin-
guâ Syriacâ optimè explicari posse, cum earum Themata illic extent
omnia. Nec formam adeò discrepare, si modo obs. (a) Dsekopho
Syrorum per Kametz Ebræorum efferendum esse (B) Scheva apud LXX
& auctores N. T. nullum fixum habere sonum, sed sæpe ad sequentem
vocalem se conformare (y) Nomina propria raro suam retinere for-
mam, cùm in alias linguas transferuntur. Ita conciliari potest Gr.
ταλι, Σᾱ cum Syr. Telito, Gr. γαββᾱ cum Syr. Gephiphto Ad (2)
resp. autor laudatus, quanquam Syri careant Dagesch, forti, gemina
ri tamen literam nonnunquam Euphoniacæ causa ut in σαρπᾱ pro שָׁרַב
Ad [3] Ex Talmud Hierosolymano non adeo infallibiliter de lingua
tempore Christi Hierosolymis vernacula judicari posse, cùm A. C. 230.
demum confectum sit. Targum autem esse recentioris ævi. Tandem
addit: Tota controversia dirimi facile potest, si distinguatur inter
Lingvam Syriacam in debita latitudine sumptam & Dialectum Maro-
niticam, quæ hodiè και τη̄ εξοχη̄ Syriaca dicitur. Lingua Syriaca la-
tius olim patuit & in diversas discrete est Dialectos, quas inter & Hi-
erosolymitanâ fuit, ut ut ergo ea Dialectus, quam hodiè Maronitæ ex-
colunt, Salvatori vernacula non fuisset, exinde tamen negari nequit,
locutum cūm esse Syriacæ & lingvam Syriacam sanctissimo ore suo
confes-

consecrasse; cum sic à negatione speciei ad negationem generis male
concluderetur: perinde ac si quis inferret Jonicè sribentem, non scri-
bere Græcè, vel loqventem Saxonice, non loqui Germanicè. Hacte-
nus ille. Conf. qq. M Reiskii Disput. de Lingua Vernacula JESU CHRI-
STI Jenæ habita, B Kromayerus Polymath. Theol p 133. Walth. Offic. Bibl.
p. 293. seq. Hacksp. Sylloge p. 518.

QVÆSTIO III.

An Voces ὡρέας & η πέτρα differant?

Resp. Cl. Casaubonus Exercit. 15. ad Annal. Baronii p 341. a. obser-
vant Grammatici Græcorum, aliud esse ωρέας, aliud ωρέας: ωρέ-
ας esse rupem aut saxū ingens: ωρέας verò parvum lapidem, quales
sunt, qui Græcis χερμάδις & χερμάδια, qvod manum impleant, di-
cuntur: ita Eustathius ad Hom. Iliad V. adnotat ωρέας esse montem;
πέτρος vel λίθος, τὸ λίθος ωρέας αὐτοῦ μηδὲν; particulam è monte
refectam. Hæc Grammatica observatio diversitatem inter has voces
longè maximam apertè satis innuit & huic loco apprimè convenit.
Nam ut ait Augustinus in Matth. 16. serm. 13. & Tr. 124 in Johann:Ec-
clesia fundata est super Petram, unde & Petrus nomen accepit. Non
enim à Petro Petra, sed Petrus à Petra; sicut non Christus à Christia-
no, sed Christianus à Christo vocatur. Vid: Ambros: sermon 84 Non
igitur idem est Petra & Petrus; Christus est rupes, Petrus est lapis ab
illa rupe excisus. Christus est fortitudo ipsa & αὐλοδύναις; Petrus
est δύναμις, fortis qvia accipit vires à Petra. Eleganter Magnif. Dn.
D. Olearius in Manuali p. 1622. Es bleibt ein anders Christus der
unbeweglich Fels/ Petra, unser stärke und hülff/ und Petrus, parti-
cula ex rupe excisa & inde denominata der Felsinne Mann so von
Jhm genennet worden. Distincta sunt denominatus & denominans;
Petrus & Petra; fundator & fundatus; caput habens Ecclesiam suam,
& servus plantans Ecclesiam alienam. Petra est Christus ratione me-
riti, quo fundatur, ratione verbi, quo ædificatur, ratione divinæ pro-
videntiæ singularis, qva regitur & defenditur Ecclesia, inquit D. Ku-
nad. disp. de Confessione Petri c. 3. §. 2. Christus secundum Deitatem
semper fuit Ecclesiæ caput & fundamentum; secundum humanitatem
in illo exinanitionis statu usum gloriæ hujus universalem retraxerat

D

Phil,

Phil. II, 9 nunc autem ad dextram maiestatis div: constitutus actu secundo & incessante usu est Ecclesiæ suæ conjunctissimum, universale & solitarium caput, & principale fundamentum. Ut Petra constans est & sustentare Castrum potest, aptaq; ut lapides inde excindantur: Sic Christus in div: essentia immutabilis, sustentat Ecclesiam, possuntq; ex eo Christiani, vivi lapides, excindi i. Pet. II. 5. Excipit cum Bellarmino lib. I. de Pontif. Rom. c. 10. *Maldonatus*; Petrum & Petram esse idem, atq; Matthæum scripsisse Ebraicè, aut Chaldaeo-Syriacè, in quibus linguis illa generis differentia non reperitur, uno enim eodemq; nomine Petrus & Petra significatur. Resp. (1) falso est, Matthæum alio, quam Græco scripsisse idiomate, quod in quæst. I. à nobis evictum (2) etiam in Idiomate Syriaco est diversitas generis; Nam

Πέτρος pro nomine proprio Petri est masculinum; at כְּפָרָה pro petra semper est foemininum, ut intelligamus Christum esse Πέτρον αὐτοφυή τετράγονον, vel ut Platonici dicerent, Πέτρον αὐτοφέτερον ipsissimam, inquam, originem ejus fortitudinis & virtutis quæ denotatur appellatione Cephæ. In terminacione nulla est diversitas, quia lingua hæc non flexibilis est ac Græca, & virorum nomina hujus formæ ab aliis substantivis derivata, effert ὄμωσίμως & וַאֲמֹשָׁבָחָמָה. Arabs Interpres h. l. ρωμαϊζει, quando vertit. בְּפָרָע De quo tra, nam alibi Petrus illi non ea voce nominatur, sed בְּפָרָע: Conf. Doctiss. Casaub. l.c. p. 234 seq. & 341 b seq. itemq; p. 350 b seqq. D. Meisn. Depuls. Excub. Papist. p. 228. & p. 231. fin. seqq. itemq; Pbilof. Sobr. P. II. Sect. I. c. 2 Quæst. 4. Cl. Dilherrus Eclog. S. p. 71. seq. Beccman de Origg. LL. p. 852. Danhavv. Idea boni Interpret. p. 257. Lic Olearius Exercit. ad Epist. Domin. p. 343. Excell. Dn. Stolbergiq; Colleg. MSS. in h. l. Pasor in Etym. nominum propriornm, voce κηφας p. 41. D. Dietericus P. III. Anal. Evang. p. 418. & in primis p. 423. b. B. Luth. in glossa marg. ad h. l. D. Kromayerus Theol. Posit. Polem. p. 1036. & Polymath Theol. pag. 168 fin. seq. D. Glasfius Rhetor. S. Tract. H. cap. II. p. 1429 seq. D. Sebast. Schmidius in tract. Petrus non Papa, v. 3. p. 116. seq. Althoferus Harm. Evang. p. 844. Hacksp. P. III. Not. Phil. p. 97. seqq.

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

An Ecclesia super Petrum fundata?

Ita τούτη λαζάρι decertant omnes Pontificii maximumque sententiae suæ præsidium in voce λαύρη ponunt, afferentes, hoc pronomen non demonstrativè, sed relativè sumendum esse, perinde ac si dixisset Dominus: *Tu es Petra, super quam ædificabo Ecclesiam meam*. Consentit Camero in Myrothecio Evangelico; Ostorodus instit: c. 42. Smalzius contra Franzium. Nos negativam probamus seqq. rationibus [1] Qvia Petrus statim ab h. I vocatur à Christo *Satán*: Qvod si itaq; Christus ædificasset Ecclesiam suam super personam Petri, annon diceretur eam ædificasse super satanam? (2) qvia Petrus αὐτὸς αὐτοπολος Luc. V. 8. ὁ ληγότων Matth. XIV. 31. & *Abnegator Domini sui* erat, Matth. XXVI. qviqve etiam post acceptum Spiritum suas imbecillitates habuit. Gal. H. 14. qvomodo igitur tam imbecillis posset ædificium sustinere? (3) *Pronomen demonstrativum* non semper dependere à proximè antecedente, siquidem hoc Relativorum proprium; ostendere præsentem rem, licet illa in præcedentibus non sit posita, sed subintellecta. Aliud est pronomen relativum, aliud Particula demonstrativa, rectè inquit Casaubonus exerc. XV. Ne dicamus de Jobi I, 21. Psal. XXXVI, 13. Exemplum habemus Joh. VI. 49 50. Ubi pronomen demonstrativum non Manna, sed ipsum Christum ostendit, velut explicat. v. 51. *Ego sum panis vivus*, adeoqve demonstrativum non ad antecedens, sed ad aliud refertur. Sic Act. IV. v. 11 οὗτος, ipse est lapis, ipse scil. Christus, cuius mentio v. 10. habetur. Sic c. VII, 19, 38. c. IX, 22. Nam in omnibus linguis pronomina demonstrativa elegantissimè interdum accipiuntur de loquentis personâ. Ita Comicus: *Tu si hic sis aliter senties*. Hic οὗτος, hic vir i.e. Ego. Conf. Joh. 2. v. 19. Verisimile est Christum, cum ibi vocem hanc τύπον pronunciavit, suummet ipsius corpus indicâsse vel palma pectus percutiendo vel alio gestu; Ita qq. hoc in loco, *super hanc Petram i.e. super me* Domino semetipsum denotante & vocem gestu adjuvante. Confer Jo-hann. II. 19. c. IV. 14. Qvod itidem observarant *Divi Patres, Basilius, Nazianzenus, Theodoretus, Chrysostomus, Augustinus, Ambrosius,*

D 2

Hilarius

Hilarius aliiq; qvorum verbâ allegant D. Pelargus *Comm. in Matth.*
XVI. p. m. 168. D. Bertram in *Matthæo enucleato p. 460.* Wittackerus
de Pontifice Rom: *controv. 4. quæst. 2.* Audiatur ex multis *Venerabilis*
Beda in homiliis inqviens: super hanc petram h. e. super DEUM Sal-
vatorem, qvî fidelî suo cognitori, Amatori, confessori participium
sui nominis donavit, ut videl. à Petra Petrus vocaretur supra qvam æ-
dificaretur Ecclesia; qvia non nisi per fidem & dilectionem Christi
ad sortem electorum & æternam pertingitur vitam Apostolo atte-
stante I. Cor. III. II. & ita Christus rectè Basilio dicitur petra *ἀπόκτειναι*
¶ Hinc rectissimè Keysersbergius, Doctor Pontificius, qui ante
Lutherum circa annum Christi 1420. Argentorati docuit, in explicat.
Evang. Fest. Petr. & Pauli, ubi Christum h. m. loquentem introducit
Du bist Petrus und auff diesen Felsen / von dem du ist gesaget hast/
Das ist auff mich/ da würde ich buwen meine samlung oder Kirchen.
Et post pauca: Du bist Petrus, demselben Mahmen gebe ich Dir/ ich
aber bin Petra, das ist also viel gesaget als ein Fels: Christus/ was
der Fels spricht S. Paulus, warlich ist Christus das Fundament und
Fels/ auff welchen Felsen sich leinet und stützet die ganze Christen-
heit/ niemand mag ein ander Fundament legen/weder er geleget hat.
Darumb auff diesen Felsen/ sprach der Herr/ er meinet sich selber/
würde ich buwen meine Kirche etc: Esto tamen: Concedamus pro-
nomen *ταύτη* positum esse loco relativi, sed qvomodo relativum fœ-
minini generis referetur ad antecedens diversi generis. Non enim
HANC & PETRUS in genere conveniunt. (4) Patres qq. Pronomen
ταύτη non ad proximam vocem Petrus retulerunt, sed ad Confesio-
nem Petri versiculo præcedente comprehensam. Et hac ratione non
Petrus solum, sed omnes qq. Prophetæ & Apostoli fundamentum sunt
Ecclesiæ, afferente Paulo, *Non enim estis, inquit, hospites & incolæ, sed*
Concives sanctorum, superexstructi super fundamento Apostolorum &
Prophetarum, summo angulari lapide ipso Christo &c.: Ubi ponit pro
fundamento Ecclesiæ instrumentalis seu ministeriali Prophetas & Apo-
stolos, non certè personas, sed doctrinam eorum, cuius summa hæc
est, qvod Jesus natus ex Maria virgine sit Christus filius DEI viventis
Unde & Apostoli dicuntur in apocalypsi c. XXI. 14. duodecim funda-
menta

menta muri Civitatis Jerusalem, Fundamentum reale & principale
solus Christus est. I. Cor. III, II. Ephes. I, 22. c. V. 23. I. Pet. II, 6. Cum
Jef. XXIX, 16. Confer. Casaub. l.c. p. 344 seqq. D. Danhavv. *Hodosoph.*
S. p. 742. & Ideā boni Interpp. p. 167. Spilenberg. in *Matth.* p. 460. seq.
Sixt. Amama lib. III. *Antibarb. Bibl.* p. 429. Excell. Dn. Stolbergius
Colleg. MSS. in *Matth.* Form. Christ. Concord. pag. 345. & in primis
B. Meisnerus *P. II. Philos. Socr.* sect. I. c. 4. quæst. 4. Flacius *P. I. Clav.*
pag. 913. D. Glasius *Philol. S. lib. III. Tract. II.* pag. 516. & p. 1178. fin.
D. Schmidius in *Tract. Petrus non pap. c. 3.*

QUÆSTIO V.

An primatus Petri œcumenicus & consequenter Romani
Pontificis Dominatus ex hoc loco evinci
'queat?

ID Pontificii uno ore omnes affirmant & pro Achille hunc locum
jacent. Certè Alvarez Thesaurum suum Christianæ religionis
& Speculum Romanorum Pontificium statim his verbis exorditur: Sa-
cro sancta Romana & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso
Domino Salvatore nostro primatum obtinuit, sicut. B. Petro Apostolo
dixit, Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam &c.
Conferatur Bellarminus lib. de Rom. Pontif. c. 10. & seqq. Verum
famosi Pontificij verdunt. Nam (1) Petrum quidem solum alloqui-
tur Dominus, sed non soli Petro promittit, quod patet partim ex gene-
rali promissionē Clavium omnibus Apostolis factā, ut ex Matth.
XVIII. 18 liquet, partim ex complementō promissionis omnibus Apo-
stolis factō Joh. XX. 22. (2) Petræ vox non primatum sive jurisdictione-
m aut jurisdictioni quid simile infert, sed formaliter rei alicujus,
eui tribuitur, firmitatem & constantiam, sustentationem ac duratio-
nem importat. Et sigillatim h. l. vox Petræ causaliter sumitur, de-
signatque Christum, qui Ecclesiam fundat; non effectivè pro homi-
ne in Petra fundato; Christum animosè confidente. Petra h. l. est et-
iam fundamentum Ecclesiæ triumphantis (3) Verba sunt figurata ac
metaphorica, adeoque non nihil obscura, ut Pontificii inde nihil, ni-
si per remotissimam consequentiam valeant concludere. Nota Theo-
logorum regula, Symbolica (vel Metaphoricam) Theologiam non esse ar-
gumentativam (4) Puçilish hallucinatio est Ipsius Canonici Juris dir-
stinctio

Atinct. 22 c. 2. Optati & hunc secuti Bellarmini ac Baronii, qui Syr.
τόλος ex Græcâ voce **κεφαλής** deducunt ad stabiliendam
omnipotentiam Romanam, vid. Dilherr Eclog. S. p. 80. Glass. Philol.
S. L. IV. T. III. obs. 14 p. 984 seq. Casaub. l.c. 241 (5) Dominus solo
cum Petro egit, non Monarchicum ejus Dominatum, quem habuerit
ille in cœteros, stabiliendo, sed alias causas habuit, partim quia Pe-
trus [monente Jansenio] tanquam os Apostolorum pro omnibus
responderat: partim quia unitatem & societatem fidei in Mysterio
quodam indicare voluit, de quo Casaub. l.c. p. 334 b (6) Ædificatio super
petram non est officiale aliquid, sed personale, solius Christi perso-
nam concernens. Quia hic habetur **τὸ δέ τι καὶ τὸν**: qui sunt cha-
racteres individuæ singularitatis infallibiles. (7) Patres quando Petrum
principem & caput Apostolorum nominarunt, ordinem & legitimum
primatum, non dominationem monarchicam significarunt. Nihil igitur ex h. l. quod causam Monarchiæ Papalis adjuvet, afferri potest.
Conf. Formul. Concordiæ Artic. Schmalkald. de potestate & prima-
matu Papæ p. m. 344. seqq. B. Lutherus Tom. I. Jenens. de potestate
Papæ. Casaub. l.c. à pag 357 usq; 388. B. Carpzovius Isagg. lib. Symbol.
p. 914. B. Danhaw. Idea boni Interpp. p. 148. & p. 250. D. Meisnerus
Depuls. Excub. Papist. p. 223 seq. & p. 237. Magnif. Dn. D. Olearius
in manuali p. 1712. D. Glassius Reth. S. Tr: I. Cap VIII p. 1179. D. Dieteri-
cus Anal. Evang. P. III. p. 361 & præsertim p. 420 a. seqq. itemq; In-
stit. Catech. de Ecclesiæ p. 460. seq. D. Wellerus in Rom. p. 662. D. Seb.
Schmidius in Tract. Petrus non Papa c. 3. p. 107. seq. M. Roser Resp.
auff 15. so genante hochwichtige Religions-Fragen Quest. 8. §. 8.
Hornius Histor. Eccles. p. 43. Althoferus Harm. Evang. p. 848.

QUÆSTIO VI.

Si Portæ inferorum non prævalebunt adversus Ecclesiam,
quæritur ubi ea ante Lutherum
fuerit?

Hac quæstione Pontificii nos ad absurdum deducere volunt, quando
nostrā Lutheranam, non illorum Romanam veram esse Eccle-
siam statuimus, dicentes, hac ratione ante Lutherum nullam in mun-
do fuisse Ecclesiam. **V**erum Resp. (1) distinguendo inter Ecclesiam
visibilē

visibilem & invisibilem. Nostra Ecclesia latuit in papatu Antichristi tyrannide oppressa & tenebris obscurata densissimis, adeoque invisi- bilis; Non aliter atque Israelitica Ecclesia post defectionem Jeroboam, præcipue temporibus Achabi fuit in Apostatica & falsa Ecclesia, quæ vitulos in Dan & Bethel colebat. Sic nostra Ecclesia in papatu fuit, sed in deserto Ap. XII. 14. Abstrusit se in speluncas & cavernas terræ, ut loquitur Athanasius (2) disting. inter ministerium purum & depravatum, incorruptum atque corruptum. Ecclesiæ Romanæ mi- nisterium est corruptum, non verò in omnibus, quia prima gratiæ porta, baptismus scilicet, quoad substantialia mansit integer, nec verbum dei, per quod Spiritus S. in cordibus piorum fuit efficax, prorsus fuit amissum, à Pontificiis enim Biblia sacra, pericopas Evan- gelicas, orationem dominicam, preces & hymnos accepimus (3) dist. inter defectionem totalem & partialem. Non de priori, sed de po- steriori nobis sermo est. Deus in medio papatu habuit suos, ut in- fantes baptizatos, Christianos simplices, qui simplici fide Christi merito adhæserunt, & pios Confessores, qui ore & corde se membra ejus professi fuerunt. Conf. D. Kromayerus *Theol. Posit. Polem.* p. 1054. B. Carpzov. *Isagg. in lib. Symbol.* p. 306. B. Dieter. *P. III. Anal. Evang.* p. 428 b. B. Danhaw. *Lact. Catech. P. VI.* p. 381. & *Hodosoph. S. p. 113.* fin. seq. B. Jac. Martini *Disput. inaug. de Ecclesia* P. I. §. 49. B. Meisne- rus in *Traet. German. de quest. ubi Ecclesia ante Lutherum fuerit* Magnif. D. Olearius in *Manuali* p. 1685. D. Wellerus in *Rom.* p. 618.

QUÆSTIO VII.

An Ecclesia errare possit?

Pontifici pro negativa sua ex h. l. Matth. XVI. 18. *Portæ infero- rum non prævalebunt &c.* argumentum αὐτογνώμων i. e. velut an- guli caput, in prima ponunt acie. Confer. Bellarm. lib. 3. de Ecclesia c. 13. Verum Resp. quoad subjectum (1) distinguendo inter Ecclesiam particularem & universalem. Si Pontificii quæstionem de universali Ecclesia intellectam vellent, non adeò repugnaremus, (2) disting. inter Ecclesiam ratione sui, vel conditionis membrorum suorum, quatenus est cœrus hominum infirmitati subjectorum, quo pacto errare posse Ecclesiam universalem non facile quisquam negaverit, qui tum humanam infirmitatem Psal. CXVI. II. Rom. III. 5. tum scientiæ in
hac

hac vitâ imperfectionem Psal. XXV. 7. 1 Cor. XIII. 9. 10. accurate considerabit: Et inter Ecclesiam ratione Dei l. certitudinis promissorum divinarum. Hoc modo deficere posse à fide Catholicam Christi Ecclesiam, adeoq; omnes in universum verè fideles, neutquam adserimus. Si enim tota erraret, portæ inferorum aduersus eam prævalerent. (3) inter perpetuam Ecclesiæ durationem ejusq; visibilis & externam claritatem; illa h̄c promittitur; non hæc significatur. Quia de Ecclesia possimū invisiili sive interna & verè Catholica sermo est. Externa visibilis & particularis Ecclesia quidem secundūm quid, non tamen absolutē simpliciter & exclusivè hic potest vel debet intelligi: quia multis particularibus Ecclesiis, ipsique Romanæ, portæ inferorum prævaluerunt. Deinde circa prædicatum Disting. inter errores principales & fundamentales, qui sunt de fide & inter errores minus principales & marginales, qui sunt circa fidem. In illos Ecclesia universalis nunquam impingit. In hos visibilis particularis Ecclesia, l. ejus membra nonnunquam incidere possunt, idque partim propter imperfectionem nostræ Cognitionis, quæ omnes scripturæ S. Textus ad mentem Spiritus S. intelligere & omnes quaestiones ac difficultates circa fidem decidere non potest: partim propter diversam Ecclesiæ faciem, dum heic militat. Quapropter etiam Calvinianos gravissimè h̄c hallucinari dicimus dum contendunt, electos non posse à fide deficere aut gratiâ DEI excidere: quia portæ inferorum prævalere iis non debent. Verū de totali fidelium, non tamen finali electorum αὐτοσασίᾳ alii ex Scripturæ S. fundamentis dudum contrarium monstrarunt. Lapso unō alterovè lapide non statim corruet universum Ecclesiæ ædificium. De quibus Confer. pluribus Magnif. Dn. D. Calov. Exegem. Aug. Conf. Artic. 7. cap. II. n. 3. D. Kromayerus Theol. Posit. Pol. p. 1005. seq. D. Dieter. Anat. Evang. P. III. p. 429. a. B. Danhaw. P. VI. Lact. Catech. 370. seq. & P. IX. p. 79. itemq; Hodosoph. S. p. 170. seq. Magnif. Dn. D. Olearius in Manuali p. 1632. Dn. D. Strauch Consens. Repet. Vindicat. p. 80. sq. Dn. Lic. Boſe, Disput. inaug. Sect. II. Quæſt. I. D. Meißner. P. II. Philosoph. ſobr. ſect. 1. c. 2. quæſt. 8. p. m. 298. D. Gerhard. LL. CC. Tom. V. de Ecclesia §. 96. p. m. 291. a.

QVÆ.

QUÆSTIO VIII.

An Ecclesia usq; ad finem mundi sit du-
ratura.

Negativa est Socinistarum, Ostorodi, Schmalzii, Volckelii &c.
Affirmativa verò orthodoxorum, qui ad unum omnes sta-
tuunt, Ecclesiam usque ad finem mundi duraturam, sive visibi-
lis ac conspicua ea sit; sive invisibilis atque occulta. Nos
cum Theologo ἐθεοζάτῳ Calvio Socin. Profligat. p. 883. &
Exegem. A. C. Artic. 7.c. III. n. I. ex præsenti dicto Christi ita con-
cludimus: Quod nulla infernalis potentia, nulla vis potesta-
tum & principum hujus mundi, nulla machina spiritualis im-
probitatis superare & expugnare poterit unquam, tenore pro-
missionis Christi, id virtute Dei perennabit & servabitur omni
tempore. De Ecclesia Christi Catholica in his terris militante
verum est prius, E. & posterius. Excipiunt quidem Sociniani, in-
fernū nunquam in Scriptura Diabolum significare: quia Diabo-
lo nihil cum inferno jam eomercii, qui suo tempore cum
morte & inferno ipso in stagnum ignis conjicitur Apoc. XX.
10. Resp. (1) Non h̄ic de inferis, sed de portis inferorum agitur h.
c. de potentia infernali, quā nihil aliud, quam potentia Diaboli
ceu Principis inferorum designatur. (2) Petilio est principii, Dia-
bolum nunc non esse in inferno. Contrarium liquet ex Luc.
XVI. 23. seq. Matth. XXV. 41. 2 Pet. II. 4. (3) dictum Apoc. XX. 10.
non ostendit, Diabolum jam esse sine cruciatibus, sed quod in
executione Judicii graviori adhuc suppliciō sit afficiendus. Dein-
de excipiunt Sociniani per infernum designari statum mortuorum,
ac sensum esse, illos qui Christi sunt, in statu mortuorum æter-
num detineri non posse. Resp. Magnus Calvius l. c. statum mor-
tuorum Græca voce ὄδης alicubi designari simpliciter nondum
evictum est. Nee ea significatio h̄ic locum habere potest: tunc
quod h̄ic non de detentione in aliquo statu, sed de vi ac potentia
haud prævalitū adversus Ecclesiā agatur, uti verba ipsa testātur,
tum quod hoc proprium non sit, solum credentium non manere
in statu mortis, quum etiam impii à mortuis resuscitandi sint, atq;
ita in statu mortuorū non sint remansuri, tum quod hic de Eccle-
siā totā extruenda super Petram Christum, promissio fuit, eam

E

sc

sic conservandam in hac Petrâ firmissimâ, ut nullâ infernali vi ac potentia everti aut superari possit, quod è toto contextu liquet.
Conf. qq. B. Danhaw. P. VI. Lat. Catech. p. 379. & P. VIII. p. 39.

SECTIO III.

PROPONENS

Aphorismos Practicos

I. ὡρὸς Διδασκαλίας

Aphor. (1) *An sit Ecclesia aliqua in his terris*, præter innumerâ Scripturæ testimonia, verbis apertis hic etiam Dominus testificatur, dum Ecclesiam suam super hanc Petram se ædificaturum promittit.

(2) *Quid sit Ecclesia*, Dominus voce εἰκαλποῖς ostendit, nempe cœtus hominum vocatorum sive visibilis ille sit sive invisibilis.

(3) *Hæc veræ Christi Ecclesia est*, qvæ super Petram fundamentalem & realem h. e. Christum ædificata est, qvæ verbum Christi, non traditiones humanas servat & Christum filium DEI viventis verâ fide agnoscit.

(4) *Verus & unicus Ecclesiæ Architectus Dominus ipse est*. Notanter enim hoc loco dicit ædificabo; non ædificabis: omnis E. virtus Christo attribuenda. Petrus Ecclesiam plantans & rigans non est aliquid, sed DEUS, qvi dat incrementum i. Cor. 3. 7.

(5) *Portæ inferorum*, h. e. Satanæ cum suis affeclis perpetuò veram Christi Ecclesiam impugnant; frustra E. speratur plenaria hæreticorum cum orthodoxis conciliatio, vel etiam prolixa Ecclesiæ in his terris tranquillitas ante extremum diem.

II. ὡρὸς ἀλεύχου.

Aph. (1) falsum est, Primitum Petri & conseqventer Romanî Pontificis ex h. l. probari posse.

(2) Falsum est, Ecclesia n. Christi regimen aliquod his in terris monarchicum agnoscere.

(3) Falsum est, Ecclesiam super Petrum fundatam esse.

(4) Falsum est, Ecclesiam non posse errare. Erravit enim sèpissime; ut tempore diluvii Gen. VI. tempore Aaronis in delecto, Exod. X. XI., i. tempore judiciorum, Judic. II, 10. tempore Eliæ & Reg. XII. 14. tempore nati Christi sub Phariseis & Scribis, Matth.

Matth. XXIII, 2. seq. tempore Apostolorum ante acceptum Spiritum Sanctum, cum nescirent, Christum oportere pati & resuigere, somniarent Regnum Christi terrenum, adeoq; de primatu saepius acriter contenderent, &c. Conf. D. Diet. Anal. Ev. P. III. p. 429. b.

(5) Falsum est, Ecclesiam usq; ad finem mundi non duraturam. Hæc omnia prolixius extendere hoc loco non licuit, cum superius jam diducta sint.

III. τρεις σταύρωσις.

(1) *Qui stat, videat ne cadat.* Qvanquam enim Ecclesia super Petram fundata sit, errare tamen potest. Hostes infernales non dormiunt, sed continuò Ecclesiam impugnant. Securitas ergo omnibus modis fugienda est. Vigilate inquit Dominus Matth. XXVI. 41. qvæ adhortatio esset frustranea, si gratia DEI excidefe non possemus.

(2) *Amicitia cum Diabolo non ineunda.* Misere falluntur omnes, qvi cum irrisoribus ex Es. XXVIII. 15. dicunt; *Wir haben mit dem Tod einen Bund und mit der hölle einen Verstand* gemacht. Satan enim est hostis infensissimus Ecclesiæ ejusque membrorum fidelium. Transformatus qvidem in Angelum lucis, sed hostis est & manet. Impietas ergo extrema est horum hominum, qvi de Diabolo bona præsumunt, Blanditiis ejus per hæreticos, mundum, carnem suggestis credunt, familiaritatem cum eo colunt sicut Magi aliiq; Spiritus suos familiares, qvi reverè sunt Cœdæmonies, jactantes & auxilium ab eo petunt, *Wie stimmen Christus mit Belial.* 2. Cor. VI. 15.

(3) *Fundamentum aliud nemo potest ponere, preter hoc quod possum est, quod est JESUS CHRISTUS* 1. Cor. III, II. Perditissimi ergo sunt omnes, qvi à Petra ad Petrum, h. e., à Religione nostra Orthodoxa deficiunt, & Pontificiam sive aliam quamvis amplectuntur; Hi non sunt fundati sed *κληρονομενοι καὶ τρεις Φεριμενοι ταῦτα νέων τῆς Διδασκαλίας* Eph. IV. 14. sunt quidem super petra, sed *ριζαν ψηφίστης*, Luc. IX. 13.

IV. τρεις παιδεία.

(1) *Vero Ecclesiæ fundamento semper insistamus,* Christus est Ecclesiæ fundatum & Petra salutis. Huic inhæreamus partim verâ fide, dicentes cum Psalmista Ps. xix. 3: *Der Herr ist mein Helf*

Fels/mein Hört/meine Burg etc. Du bist meine Stärke/mein
Fels / mein Hört / mein Schild / meine Kraft sagt mir dein
Wort etc. partim doctrinā purā, non aliud fundamentum qua-
rentes, als den Grund der Apostel und Propheten / da Jesus
Christus der Eckstein ist Eph. II. 20. Ita similes sumus viro pru-
denti, qui domum suam super petram ædificat, Matth. VII. 24.
Conf. Col. I. 23. & Deut. xxxii. 15. ubi de Idololatria Populi Israelitici
dicitur, daß sie den Fels ihres Heils gering geachtet / partim vi-
ta innocentia, ut Evangelio digne vivamus &c.

(2) Strenue per totam vitam cum portis inferni pugnemus, par-
tim scutō fidei, partim gladio Spiritus Eph. VI. 10. seq. i. Pet. V, 8. 9.
partim jaculis precum: Mein Gott und Schirmer steh mir bey/
sey mir ein Burg/ darin ich frey und ritterlich möge streiten.

V. προς παράκλησιν

Christus est Ecclesiæ suæ architectus, fundamentum & con-
servator. Promittit enim, adversus Ecclesiam ne portas quidem in-
ferorum prævalituras esse. Hac promissione fideles omnes adver-
sus portas inferni consolari sese potenter queunt. Petra Ecclesiæ
inconcussa est. Fundatus ego sum per fidem in Christum super
hanc Petram. Inconcussus igitur & ego ero. Ergo & portæ infero-
rum aduersus me non prævalebunt. Ecclesia est quidem eine be-
stürmte/ doch aber darbey auch eine beschirmte Stadt Gottes/
denn Gott ist bey ihr drinnen Ps. XLVI. sic quamquam Diabolus in
Ecclesia me impugnet, non tamē me superabit & abripiet: Demus
enim protector meus Es. LI, 6. murus igneus circa me Zach. II, 5. Hic
me defendit contra insultus Satanæ, mundi & tyrannorum. Hinc
cum Davide dico Ps. LII. 1. Cur jactas te de malitia, O Tyranne, mi-
sericordia Dei omni die & cum Apostolo Rom. ix. 39. Persuasum
mibi habeo, quod nego mors nego vita &c. Und wenn die Welt voll
Teuffel wär und wolten mich verschlingen / so fürchte ich den-
noch nicht sehr etc. In foraminibus petræ tutus acquiesco, in vul-
neribus Salvatoris mei sum absconditus. Ergo fremat Dœmon,
fremat omnis & orbis & orcus, in Petra hac tutus sto tamen usq;
mea. Wer hofft in Gott und dem vertraut / wird nimmermehr
zu schanden und wer auff diesen Felsen bauet / ob ihm
gleich geht zu handen etc.

¶(* *)

Coll. diss. A. 25, misc. 81